

Posudek vedoucího diplomové práce

Martin Janovský: *Středověká ves a její přírodní prostředí. Modelové příklady (8.–15. století)*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro archeologii, Praha 2017. 140 str., včetně 15 tab., 20 obr. a 10 příloh.

Předkládaná diplomová práce měla přispět k prohloubení našeho poznání o vztahu mezi společnostmi a přírodním prostředím, a to na konkrétním případě středověkých venkovských sídlišť v širším zázemí Prahy. Téma bylo zadáno poměrně volně tak, aby diplomant mohl efektivně využít potenciál dvou modelových lokalit – zaniklé vsi Hol v Klánovickém lese a drobného zaniklého sídliště v poloze Dubina na katastru Jevan (Jevany-Dubina). Relikty obou sídlišť a jejich hospodářské zázemí jsou dnes pokryty lesem. Do diplomové práce nakonec nebyla z kapacitních důvodů zařazena třetí původně zamýšlená modelová lokalita, která by rozšířila pohled i na raný středověk.

Obě vybrané zaniklé středověké lokality byly již dříve předmětem archeologického zájmu, na jehož výsledky diplomant navazuje. V případě vsi Hol zároveň vychází ze své bakalářské práce, v níž detailněji pojednal základní principy geochemických metod a jejich uplatnění v archeologii. Diplomová práce proto po stručných úvodních kapitolách, jež bilancují aktuální stav poznání (str. 9–21), poměrně rychle přechází k oběma modelovým lokalitám a vlastnímu jádru problematiky.

Na lokalitě Jevany-Dubina se Martin Janovský soustředil na revizní povrchový a geodeticko-povrchový průzkum, doplněný geofyzikálním měřením. Tyto nezbytné poznávací kroky přinesly významnou korekci v chronologickém zařazení sídliště a určitější, i když stále jen variantní představu o jeho sociálně-ekonomické povaze (str. 22–42). Navazující historicko-environmentální výzkum se omezil na základní bilanci současných půdních podmínek v areálu předpokládané plůžiny a na odhad jejího zemědělského potenciálu ve vrcholném středověku. Diplomant přitom využil jak obecně dostupné generalizované údaje, tak uskutečnil vlastní pedologický výzkum, zahrnující detailní rozbor profilů tří půdních sond (str. 23–48).

Zaniklá středověká ves Hol je dlouhodobým předmětem badatelského zájmu Ústavu pro archeologii FF UK, a úkolem diplomanta tak bylo testovat potenciál geochemických metod na pozadí stávajících poznatků o sociálně-ekonomické povaze vsi a podobě její sídelní formy, především plůžiny (str. 49–55). Martin Janovský realizoval základní pedologický výzkum v areálu předpokládaných zahrad středověkých usedlostí a přilehlých částí plůžiny, které

pokryl poměrně hustou sítí drobných terénních sond, u nichž dokumentoval profil a odebíral vzorky půdy (str. 56–58). Při následném vyhodnocení přenosným XRF spektrometrem se jeho pozornost soustředila na obsah vegetačně důležitých půdních prvků, zejména fosforu, a jejich interpretační možnosti, pokud jde o poznání středověkého využití půdy, intenzity zemědělství a kapacitní možnosti plužiny jako celku (str. 59–65). Důležitým poznávacím krokem bylo relativní srovnání dnešního půdního záznamu na ploše předpokládaných středověkých zahrad a různých míst v plužině. I přes řadu možných zkreslení, daných zejména pozdější vegetací a půdním vývojem, je nápadná minerální slabost, která se prohlubuje od intravilánu směrem k okrajům středověké plužiny. To by mohlo indikovat rozdílnou intenzitu a zonaci středověkého zemědělského využití jednotlivých částí plužiny.

V celkových sídelně-historických interpretacích je diplomant přiměřeně opatrný a upozorňuje na komplexní vazbu mezi vnějšími přírodními faktory a konkrétní odpovědí, kterou generovaly jednotlivé rolnické komunity (str. 66–68). Rozbor půdních podmínek v zázemí Jevan-Dubiny i Holu sice ukázal na nízký produkční potenciál, na druhou stranu se s ním obyvatelé po mnoho generací dokázali vyrovnávat a zajistit pokrytí svých subsistenčních nároků. Martin Janovský dále upozorňuje na nepříznivou hydrologickou bilanci obou sídlišť, které její obyvatelé rovněž dlouho úspěšně čelili. V každém případě lze souhlasit, že Jevany-Dubina i Hol se nacházely na pomyslných okrajích středověkého zemědělského osídlení, a proto byly zvláště citlivé na negativní výkyvy všech dílčích aspektů přírodních podmínek.

Diplomantova interpretační střídmost vychází nejen z omezených možností našeho poznání středověkého přírodního prostředí a adaptačních mechanismů středověké společnosti, ale také dalších vnějších, konkrétně sociálně-ekonomických faktorů. Jejich rozbor by překročil možnosti i zadání diplomové práce, a Martin Janovský proto jen formou závěrečného exkurzu načrtl některé rysy širších sídelně-ekonomických souvislostí obou zaniklých sídlišť, které spojovalo různě silné zakotvení v pražském zázemí (str. 69–75).

Celkově je práce tematicky velmi heterogenní a ukazuje, že diplomant si osvojil nejen základní „archeologické“ metody včetně geodeticko-topografického průzkumu, ale vlastním studiem také přístupy přírodních věd, včetně sběru a poměrně náročného statistického vyhodnocení environmentálních dat, popř. jejich zpracování v prostředí software ArcView a programu R. V tomto ohledu je třeba s velkým poděkováním zmínit pomoc, kterou diplomantovi poskytl konzultant dr. Jan Horák (ČZU a FF UK), a to včetně příslušného přístrojového a laboratorního zázemí na ČZU. Martin Janovský zároveň prokázal schopnost identifikovat a adekvátně řešit důležité agrární a sídelně historické otázky, které právě dnes přitahují zvýšenou pozornost nejen historiků a archeologů, ale také přírodních věd.

Z ryze formálního hlediska je práce v pořádku, neobsahuje překlepy ani gramatické chyby, na něž by bylo třeba zvlášť upozorňovat. Místy je nicméně pro čtenáře poněkud náročnější sledovat jednotlivé myšlenkové a argumentační autorovy kroky, a text tak vyžaduje velké soustředění.

Závěrem je třeba uvést, že terénní i laboratorní aktivity, které tvořily jádro diplomové práce, Martin Janovský koncipoval jako dvouletý výzkumný projekt podpořený v rámci interní soutěže FF UK. Právě díky tomu mohla být získána primární geodeticko-topografická (J. Batulka – Zv. Dragoun), geofyzikální (P. Milo a kol.) a pedologická/geochemická data. Některé výstupy jsou nyní rovněž připravovány k přednesení na konferencích (AH, KEA) a k publikaci. I tyto diplomantovy činnosti přispívají k celkově velmi kladnému hodnocení předkládané práce, kterou doporučuji k obhajobě.

V Praze, 28. srpna 2017

PhDr. Tomáš Klír, Ph.D.